

KUĆA NA PIJESKU

/bilješke autora/

Ivan Martinac

58000 Split

Aljinovićeva 24

Ivan
bilješke dovršene
28
u Splitu, 16. srpnja 1986.

BR.11

ovaj primjerak "Bifežaka"
(od ukupno 40)
predavaču kino-klubu "Split"
M. Avija 1987. godine

KUĆA NA PIJESKU

/bilješke autora/

Uvod

Prva varijanta scenarija "Kuće na pijesku" predana je "Marjan filmu" iz Splita 2. 11. 1981. no osnovna ideja se, zapravo, oblikovala, pod različitim naslovima, više od 15 godina.

1966. zvala se "Tragovi čovjeka", 1968. "Čovjek, iz dana u dan, iz noći u noć", 1969. "Elipse ili beskrajno vrijeme", a 1980. "Godišnja doba".

Do zadnjeg trenutka dvoumio sam se između dva naslova : "Kuća na pijesku" i "Vjetar puše kad hoće". Oba imaju svoj korijen u "Evangeljima".

Zapljušti kiša, navale bujice, duhnu vjetrovi

i sruče se na tu kuću, i ona se sruši,

I bijaše to ruševina velika

/Matej 7,27/

Vjetar puše gdje hoće,

čuješ mu šum

a ne znaš odakle dolazi i kamo ide

/Ivan 3,8/

Naslov "Vjetar puše kad hoće" bio bi adaptacija izvatka "Vjetar puše gdje hoće". Promjenom "gdje" u "kad" želio sam dati prvenstvo fenomenu vremena nad fenomenom prostora, a i Robert Bresson je izvadak "Vjetar puše gdje hoće" već upotrijebio kao podnaslov svojemu filmu "Osudnik na smrt je pobjegao" /1956./

Taj izbor /"Vjetar puše kad hoće"/ bi više nego ijedan drugi očitovao utjecaj sudbine na čovjekov život, nekakvu vanzemaljsku, transcendentno-metafizičku čovjekovu predispoziciju. Naslov "Kuća na pijesku", naprotiv, govori o zemlji koja se izmiče pod nogama, o propasti koja slijedi, ne nakon neminovne, izvanljudske intervencije, već kao posljedica lošeg izbora u vlastitoj prošlosti. Čovjek više sudjeluje u svojoj sadašnjosti i budućnosti u imenu "Kuća na pijesku" nego u "Vjetar puše kad hoće", makar se ta sadašnjost /i budućnost/, površno gledano, na istovjetan način ispunjuje.

Bilo kako bilo, na vratima sobe radne zajednice, punih pet mjeseci, nije visila pločica s imenom filma, budući da sam se bojao da metafora izabranog naslova ne pruži pipke izvan granica djela, to jest na sudbinu djela i na sudbinu autora. Odlučio sam se nekoliko dana prije početka snimanja i ono čega sam se bojao, to se, čini se, i ispunjuje.

O posveti i broju 515

Institucija posvete u filmu je tako reći nepoznata. Jean-Luc Godard i François Truffaut su tu nešto učinili, ali budući da filmski autori nisu dovoljno samosvjesni, niti je film umjetnost oslobođena od "straha" i "strahopoštovanja" proći će još neko vrijeme dok se na filmskim špicama ne budu mogle čitati ovakve ili slične posvete :

"BRAĆA KARAMAZOVI".....Ani Grigorjevni Dostojevskoj

"DON QUIJOTE".....Vojvodi od Bejara

"MALI PRINC".....Léonu Werthu kad je bio mali dječak

Ja sam svoju prvu posvetu zamislio prilikom montaže kratkometražnog filma "Most" /1977./, a opisao sam je slijedećim riječima :

"Iz poštovanja prema velikom redatelju i velikom filmu, a s obzirom na istovjetnost ideje koja na filmsku traku fiksira beskrajnu upornost ljudi "Most" je posvećen filmu Roberta Bressona "Osuđenik na smrt je pobjegao". Preko fotografije Roberta Bressona snimljene transfokatorom prepisat će se jedna dijaloška sekvenca iz "Osuđenika" koja najpotpunije tumači tu ustrajnost. Ta sekvenca je prvi razgovor sa starcem iz susjedne ćelije".

Drugu posvetu umontirao sam iza posljednjeg kadra kratkometražnog filma "Izlazak" /1978./. Titl se je odnosio na film "2001 : Odiseja u svemiru" Stanleya Kubricka, a bio je popraćen jednim od akorda iz simfonije br. 4 u d-mollu op. 120 Roberta Schumanna.

Treća posveta nalazila se u sklopu uvodne špice kratkometražnog filma "Sve i ništa" /1982./, a glasila je "Homage à kino klub SPLIT" što se tiče "Kuće na pijesku" ni meni samome nije posve jasno što se događalo s posvetom, ali moram reći da sam veoma zadovoljan ^{zakyom} ~~ovom~~ varijantom koja se može vidjeti na projekciji.

U scenarijima od 2.11.1981. i 22.8.1982. kao posveta je figurirao titl "Homage à Dreyer, Ozu, Bresson"

U knjizi snimanja s nadnevkom 3.8.1983. /te 1.2.1984 i 7.2.1984./ pisalo je da je "Kuća" posvećena filmovima "Misa za Siouxe iz Dakote" Brucea Bailliea i "Zrcalo" Andreja A. Tarkovskog.

22.4.1985. zamislio sam novu posvetu, drukčiju i opširniju.

Uz ~~kućom~~ ^{"Misa"} Brucea Bailliea "Kuću" sam posvećivao jednoj grupi eksperimentalnih filmova domaćih autora...Sve su to bila nezaobilazna djela poredana kronološki : "Siesta" Mihovila Pansinija, "Pravac"/Stevens-Duke/" Tomislava Gotovca, "H" Vjekoslava Nakića i "Piramidas" /1972-1984/" Ivana Ladislava Galeta.

28.8.1985. neposredno prije sinhronizacije otkucio sam upute za izradu špice i za treći i četvrti titl predvidio slijedeći tekst :

"Kuća na pijesku" posvećena je filmu "Misa za Siouxe iz Dakote" Brucea Bailliea te filmovima "Siesta" Mihovila Pansinija, "Pravac /Stevens-Duke/" Tomislava Gotovca, "H" Vjekoslava Nakića. Ta špica, ipak, nije bila napisana. Prva koja je bila napisana i snimljena jest dvojezična špica, na hrvatskom i engleskom /u počast Baillieu/, a od jugoslavenskih autora citirana su, po mojemu mišljenju, najznačajnija dvojica : Tomislav Gotovac s filmom "Pravac" i Vjekoslav Nakić s filmom "L'abandon" /umjesto "H"-a/.

Početak studenoga 1985. tako izrađenu uvodnu špicu /titl producenta, naslov filma, dva titla posvete/ u ukupnom trajanju od 515 kvadrata /što je bio uvjet koji se nije mogao mijenjati/ umontirao sam u radnu kopiju i vidio, istog trenutka, da je ritam izmjene titlova prebrz, to jest da od dva titla posvete samo jednoga mogu zadržati. Odlučio sam se za Bailliea, budući da je "Misi" već trebao biti posvećen moj kratkometražni film "Izgnanstvo" /1984/

~~.....~~, a i zbog toga što sam o Baillieu najviše razmišljao u povodu "Kuće".

25.11. 1985. pisao sam Tomislavu Gotovcu i Vjekoslavu Nakiću, ispričao se zbog "Pravca" i "L'abandona", no bio sam ~~m~~iran tek onda kad mi je Nakić 2.12. 1985. odgovorio : "Što se tiče posvete, mislim da ti znaš da je za mene i sama tvoja prvobitna namjera dovoljna satisfakcija. Inače, u estetskom smislu, kad bolje razmislim, tri posvete bi prilično opteretile špicu. Ovako, imajući u vidu Baillie-jevo djelo kao i njegovu posvećenost filmu, posveta "Misi za Siouxe iz Dakote" je najprimjerenija!"

Dakle, konačna verzija uvodne špice "Kuće na pijesku" izgleda ovako :

1. titl...MARJAN FILM, Split...dužina 120 kvadrata, 40 kvadrata pretapanja, bijela slova na crnoj podlozi
2. titl...KUĆA NA PIJESKU... dužina 40 kvadrata pretapanja, 120 kvadrata, 40 kvadrata pretapanja, bijela slova na crnoj podlozi
3. titl...KUĆA NA PIJESKU posvećena je filmu MISA ZA SIOUXE IZ DAKOTE
Brucea Bailliea
HOUSE ON THE SAND is dedicated to film MASS FOR THE DAKOTA SIOUX by Bruce Baillie
dužina 40 kvadrata pretapanja, 195 kvadrata, bijela slova na crnoj podlozi /tekst na hrvatskom/, plava slova na crnoj podlozi /tekst na engleskom/

Ukupno trajanje uvodne špice, kao što sam već rekao, je 515 kvadrata, a ako je vjerovati Miru Glavurčiću, koji se razumije u te "stvari" 515 je savršen broj što se bori protiv broja 666, a taj je po simboličkom značenju broj nesavršenstva, bespomoćnosti i neostvarenosti,

a po gematriji, koja brojevima označava slova, 666 predstavlja Nerona-progonitelja kršćana. Neki, da ni njima ne ostanemo dužni, drže da je 666 broj "Zvijeri", drugi da je to Antikristova brojčana "vrijednost", ^{u svakom} slučaju, budući da sam ja bio duhovni tvorac i jedan od autora kratkometražnog filma "666" / o čemu Joca Jovanović i Ranko Munitić vole govoriti/ osjećao sam potrebu za određenim iskupljenjem putem broja 515, i to sam pokušao ostvariti dužinom uvodne špice i izborom hotelske sobe za doktora Josipa Križanića /kadrovi II/139 i II/141/. Toliko o posveti i broju 515.

"Kuća na pijesku" /sažetak/

Kada bi netko želio ispričati "Kuću na pijesku" rekao bi vjerojatno ovo :

U prvoj sekvenci /"Povratak kući"/ doktor arheologije Josip Križanić vraća se iz Ampuriasa, antičkog lokaliteta blizu Barcelone. Na aerodromu ga dočekuje prijatelj, istražni sudac Jakov Kostelac i odvozi kući.

U drugoj sekvenci /"Jesen, zima"/ Josip provodi mjesec u Splitu, ako ne računamo kratko putovanje do Zagreba, za koje nismo sigurni je li zaista doživljeno ili samo odgođeno.

U trećoj sekvenci /"Odakle dolazi večer"/ Josip, iz nama nepoznatih razloga, revolverskim metkom prekida nit svojega života.

U četvrtoj sekvenci /"Dažd ili sve što se događa nekom događa se svakom"/ Jakov ulazi u Josipov stan, manje-više slučajno nalazi kasetu s Josipovom pričom, sluša je, na određeni način poistovjećuje se s njim. To bi, otprilike, bio kratki sadržaj, ali za razumjevanje ovog filma od tako ispričana sadržaja nema velike koristi. Da bi se uistinu shvatilo "Kuću na pijesku" valja, prije svega, znati da je ona smještena u duhovni prostor između "Procesa" i "Principa nade".

Kafkin "Proces" je ugaoni kamen suvremene umjetnosti zapadnog svijeta, bitniji od "Bauhauusa", dodekafonije i "Plavog jahača". Na kraju "Procesa" dvojica delaze po Josefa K. Josef ne zna tko su, on to naslućuje ali se ne odupire. Neka nepoznata, sudbinska sila stegla mu je grudi u koje mu zabijaju nož. Tako je to izgledalo početkom stoljeća. Danas, međutim, nema nepoznatih, sudbinskih sila. Čovjek današnjice posjeduje ugrađeno sjećanje i na nacističke logore i na staljinistički "gulag". On se već odredio prema svemu, on zna da ga ništa ne može uništiti budući da ga ništa ne može iznenaditi. Iz dubine najcrnijih naplavina historije čovjek današnjice zna da jedino on sam može od sebe učiniti žrtvu.

Po mojemu sudu više nema sudaca. Josip Križanić / prva polovica "raspolovljenog" Josefa K./ je sam sebi i sudac i tužitelj, a Jakov Kostelac

/druga polovica "raspolovljenog" K-a/, makar po zadanoj profesiji sudac, samo je svjedok, ^{kopija} onih koji izlaze iz sudnice u sunčan ili oblačan dan. Tako danas "stoje stvari" s Josefom K. No što je s nadom ?

Sva nada i sve moje ne malo poštovanje prema Ernstu Blochu i njegovu "Principu" krije se u jednom jedinom filmskom zaljepku, onome što spa- ja treću s četvrtom sekvencom.

Pucanj je odzvonio ispred Rembrandtove "Židovske nevjeste". Mđk. Blije- do-plava zavjesa. Poput krvi crvena slova "Dažd ili sve što se događa nekom događa se svakom", kapi kiše, grmljavina u daljini, Jakov.

Da, to sam htio reći : Pojedinae nije potvrda nade. Ukoliko uopće ima nade onda je njezin "korijen" u odnosu /u procesu/. To je sadržaj ovog filma, a sve ostalo, što je neusporedivo važni- je, je filmski eksperiment, svojevrsni hommage "čistoj" ili "drukčijoj" ili "podzemnoj" filmskoj misli, odakle i posveta "Misi za Siouxe iz Dakote" Brucea Bailliea.

Lica u filmu :

JOSIP KRIŽANIĆ, doktor arheologije, 50 godina

JAKOV KOSTELAC, istražni sudac, oko 35 godina

LAURA NEUMANN, bivša žena Josipa Križanića

/ U Josipovu snu ima oko 25 godina/

KATARINA KRIŽANIĆ, kćer Josipa Križanića i Laure Neumann,
oko 9 godina

MIRJANA KOSTELAC, žena Jakova Kostelca, oko 25 godina

LUKA POPOVIĆ, Jakovljev kolega-Josipov prijatelj

IVAN OSTOJIĆ, Josipov prijatelj

PETAR, Josipov prijatelj

/ime mu se ne spominje u filmu, ali neka se tako zove/

LIJEČNIK /u kadru 56/

FOTOGRAF /u kadru 93/

RECEPCIONAR / u kadru 139/

U kadru 184 čuje se glas poštara

U fotografskoj radnji nalazi se jedan statist,
na recepciji hotela "Esplanade" nekoliko statista,
a na aerodromu, po ulicama i na tržnici, naravno, više njih.

Podjela uloga :

Neposredno poslije usvajanja scenarija "Kuće na pijesku" za realizaciju uručio sam tadašnjem direktoru "Marjan filma" Šeboju Brajčiću i dramaturgu Svemiru Paviću moj izbor glumaca za dvije glavne uloge u "Kući". Smijali su mi se, jer takav je naš običaj, kada su vidjeli da sam za ulogu Josipa Križanića predvidjeo čuvenog talijanskog glumca Gian-Mariju Volontéa /rođ. 1933./, a za ulogu Jakova poljskog glumca Jana Nowickog /rođ. 1939./, no unatoč njihovoj reakciji ja sam ipak dao prevesti scenarij na talijanski i preko nekih poznanika Mirka Komosara dostavio sam ga Volontéu.

Sudeći po onome što mi je više puta ponovila njegova menaderka, gđa Paola Bonetti, Volontéu se uloga Josipa Križanića neobično dopala, no on je zahtjevao da ja dođem petnaestak dana u Rim, da bismo zajednički radili na scenariju, i da se snimanje odgodi za jesen.

I Jan Nowicki, s kojim je stupio u vezu Ivan Ladislav Galeta preko supruge Nowickog, mađarske redateljke Márte Mészáros, je bio zadovoljan ulogom Jakova, no i on je tražio odgađanje snimanja za jesen, zbog svojih obveza u kazalištu.

Iz razloga koji su ovog trenutka nebitni nisam mogao toliko čekati s početkom snimanja i držim da, stjecajem sretnih okolnosti, ili voljom sudbine, što je vjerojatnije, ništa nisam izgubio.

Gian-Marija Volonté ima, naime, neki objesni, pomalo zli izraz oko usana i u očima, a Duško Jančićević, kojemu sam neposredno prije početka snimanja povjerio ulogu Josipa Križanića, ima u očima "čistu" tugu, što je nevjerojatno oplemenilo Križanićev lik.

Isto tako, Branko Đurić je naprosto "nacrtan" za Jakova Kostelca, a i ostali glumci /Marina Nemet, Jadranka Stilin, Dijana Zulim, Josip Genda, Vasja Kovačić i Branko Karabatić / su se izgledom i "gestom" izvanredno uklopili u zamišljene uloge.

KUĆA NA PIJESKU

/ o sekvencama /

"Kuća na pijesku"...broj kadrova 209...dužina filma 2320 metara...

format 1:1,66 ... trajanje filma 84 minute 48 sekundi... KOLOR

Uvodna sekvenca

Broj kadrova uvodne sekvence...6

/3 titla uvodne špice i 3 "živa" kadra /

Trajanje uvodne sekvence...1 min. 55 sek.

0 tri titla uvodne špice u trajanju od 515 kvadrata sve je rečeno u glavi "o posveti i broju 515"

Tri "živa" kadra traju, dakle, 46 sek. i 13 kvadrata i zadnji od njih

/šesti/ ima na sebi, u dvostrukoj ekspoziciji, naslov prve sekvence.

Napomena :

Ovaj princip vrijedi za prvu, drugu i treću sekvencu /za tzv. Josipove sekvence/, da posljednji kadar sekvence ima na sebi naslov slijedeće sekvence i da se s posljednjim kvadratom dvostruke ekspozicije /to jest naslova/ mijenjaju sekvence.

Naslov prve sekvence : "Povratak kući"

Trajanje naslova...40 kvadrata otamnjenja, 80 kvadrata

Boja naslova...plava

Prva sekvenca : "Povratak kući"

Broj kadrova prve sekvence : 40

Trajanje prve sekvence...17 min. 44 sek.

Na posljednjem kadru prve sekvence /46. kadar/ je u dvostrukoju ekspoziciji naslov druge sekvence : "Jesen, zima"

Trajanje naslova ...30 kvadrata otamnjenja, 90 kvadrata

Boja naslova : plava

Druga sekvenca : "Jesen, zima"

Broj kadrova druge sekvence...105

Trajanje druge sekvence...39 min. 8 sek.

Na posljednjem kadru druge sekvence /151. kadar/ je u dvostrukoju ekspoziciji naslov treće sekvence : "Odakle dolazi večer"

Trajanje naslova...20 kvadrata otamnjenja, 100 kvadrata

Boja naslova...plava

Treća sekvenca : "Odakle dolazi večer"

Broj kadrova treće sekvence...23

Trajanje treće sekvence...6 min. 29 sek.

Četvrta sekvenca : "Dažd ili sve što se događa nekom događa se svakom"

Broj kadrova četvrte sekvence...35

/20 "živih" kadrova, 1 kadar crnog "blanka", 14 titlova zaključne špice/

Trajanje četvrte sekvence...19 min. 32 sek.

/"živi" kadrovi...17 min. 34 sek.

Crni "blank"...48 kvadrata

Zaključna špica...1344 kvadrata /to jest 56 sek./

Na prvom kadru četvrte sekvence / 175. kadar/ je u dvostrukoju ekspoziciji naslov četvrte sekvence : "Dažd ili sve što se događa nekom događa se svakom"

Naslov počinje 40 kvadrata od prvog kvadrata 175. kadra /to jest od prvog kvadrata sekvence/.

Trajanje naslova...40 kvadrata otamnjenja, 100 kvadrata, 20 kvadrata zatamnjenja

Boja naslova...krvavo crvena

Neka razjašnjenja j

a/ imena sekvenci

"Odakle dolazi večer" je prepravljeni naslov pjesme Tina Ujevića "Otkuda dolazi večer" /zbirka pjesama "Žedan kamen na studencu", 1954./. Budući da se u dotičnoj pjesmi sâm Tin pita: "Odakle dolazi patnja, smrt, odakle dolaze magle"...budući da sâm Tin odgovara: "Otkuda dolazi večer nego iz tamnih kuća"...a otkuda je oznaka za smjer, a ne za polazište, pomislio sam da je Tin pogriješio, a da i nije pogriješio meni se više sviđa "odakle" nego "otkuda" i uzeo sam slobodu nazvati treću sekvencu "Kuće na pijesku" onako kako sam je nazvao.

"Dažd ili sve što se događa nekom događa se svakom" sastoji se od "Dažda" i "Sve što se događa nekom događa se svakom"

"Dažd" je predivna Tinovljeva pjesma iz zbirke "Ojadjeno zvono" /1933./. Kada se kaže "dažd" svi upućeni pomisle na Tina i po tome se "Dažd" vezuje za "Odakle dolazi večer". Zatim, "Dažd" u sebi sadrži dio osnovne metafore iz Matejeva "Evandjelja" koja se odnosi na "Kuću na pijesku" i napokon to je počast pjesmi "Dažd" u kojoj su oni neponovljivi stihovi: "I mučilo nas...što naši mrtvi nisu s nama, da vide novi Zagreb...ljupku Hrvatsku"

"Sve što se događa nekom događa se svakom" je 9. redak "Prvog pisma iz Efeza" iz moje knjige "Pisma Teofilu"/1985./, a tim retkom, koji mi je najdraži od svega što sam napisao, završavaju prethodna dva: "Nitko sebi ne živi!...Nitko sebi ne umire!..Sve što se događa nekom događa se svakom!"

b/ dužine naslova sekvenci

Naslovi prve, druge i treće sekvence traju 120 kvadrata, s tim da svaka slijedeća sekvenca ima 10 kvadrata manje otamnjenja, a 10 kvadrata više "normalne" ekspozicije. To, dakle, izgleda ovako: 40 plus 80, 30 plus 90, 20 plus 100...Time se, po mojemu mišljenju, doprinosi ritmu filma /makar je to sićušni doprinos/, i ja to zovem: Minijaturni dramaturški zahvat, kao prilog radnji što se približava svojoj kulminaciji.

Naslov četvrte sekvence /Jakovljeva sekvenca/ nema nikakve izravne veze s prva tri i njegovo trajanje je određeno slijedećim parametrima: 40 kvadrata otamnjenja /zato što prije početka otamnjenja imamo 40 kvadrata "živog" 175. kadra/. Preko tih 40 kvadrata "živog" kadra "položena" je tišina, a na 40 kvadrata otamnjenja, "otamnjuje" se šum kiše.... zatim iza toga slijede, 100 kvadrata "normalno" eksponiranog naslova i 20 kvadrata zatamnjenja, što je obrnuto ali po dužini istovjetno naslovu treće sekvence: "Odakle dolazi večer"

c/ boja naslova sekvenci

Kao što se može pročitati na str. br. 3, boja 1. titla uvodne špice je bijela /na crnoj podlozi/, 2. titla također bijela /na crnoj podlozi/,

a 3. titla je bijela i plava, na crnoj podlozi.

Boja naslova prve, druge i treće sekvence je plava, što je nastavak plave boje iz 3. titla uvodne špice. Naslov 4. sekvence /Jakovljeve/ je krvavo-crven i tom krvavo-crvenom bojom on se izdvaja od svega ostaloga. Boja zaključne špice je bijela i plava na crnoj podlozi /svih 14 titlova/ pa se time ne razlikuje od boje 3. titla uvodne špice. Uglavnom, ako zbrojimo sve boje, uvodne i zaključne špice, i boje naslova sekvenci izlazi da su u "Kući na pijesku" korištene plava, bijela i crvena boja, ili u dvostrukoj ekspoziciji s "živim" kadrom, ili na crnoj podlozi.

KUĆA NA PIJESKU / o tišini, šumu, tekstu i glazbi/

U "Kući" su dva cijela kadra i dva djelomična pod tišinom. Prvi kadar /MARJAN FILM, SPLIT/ima tišine u trajanju od 120 kvadrata, dio 174. kadra /nakon pucnja/ ima je u trajanju od 72 kvadrata, dio 175. kadra /sâm početak/ ima je u trajanju od 40 kvadrata, a crni "blank" /195. kadar/"pokriven" je tišinom u trajanju od 48 kvadrata, što znači da potpune tišine u "Kući na pijesku" ima, ukupno, 280 kvadrata.

Šuma ima 49 minuta i 3 sekunde, a teksta 9 minuta i 45 sekundi, i to: 1 min. i 33 sek. "dijaloga" / tu riječ pišem u navodnim znacima, budući da ni to nije "pravi" dijalog gdje se vide ljudska lica/, 45 sek. vijesti radio Splita, 4 min. i 27 sekundi telefonskih razgovora, pri čemu se nikad ne čuje "druga" strana...i 3 minute i 3 sekunde Josipove priče snimljene na kasetofonu...Na jednom mjestu u automobilu /14. kadar/ dijalog se preklapa s vijestima radio Splita u trajanju od 3 sek. Napomena uz tekst kasete :

Josipovu priču snimljenu na kasetofonu sastavio sam od ulomaka Kafkinih pisama s tim da je zadnja rečenica [REDAKCIJA]: "Ništa se ne gradi na stijeni, sve na pijesku, ali moramo graditi kao da je pijesak stijena" Borgesova, i to 41. redak "Ulomaka apokrifnog Evanđelja", a "Ulomci" su dio knjige "Pohvala sjene" /"Elogia de la sombra", 1969./.

Rue de Limans, ulica u provansalskom gradiću Hyèresu, jedini je dio Josipove priče što pripada mojemu vlastitom iskustvu.

Uska-uska ulica o kojoj Josip govori na kaseti je ulica iz kadra 126 s tim što u tom kadru Josip žuri iza Katarine, a po priči bi Katarina trebala koračati usporedo sa svojom majkom Laurom.

Glazbe u "Kući na pijesku" ima 26 minuta, a sastoji se od teme "sna", koja se nešto modificirana ponavlja dvaput, teme "jedrenja" koja se ponavlja u Zagrebu, teme ludila /fantazmagorije/ koja je tema sna ~~ponavljena~~ ^{dopunjena} bubnjevim, zvuka "noći" koji je položen preko kadrova sata, a modificiran se pojavljuje prilikom samoubojstva /kadar 174/ i u tunelu /kadar 194/, i dječje glazbe /Katarinina kasete/, koja se drugi put pojavljuje na zaključnoj špici.

	šum	tekst	glazba
<u>KUĆA NA PIJESKU</u> dinamika tišine, šuma, teksta i glazbe			
<u>UVODNA SEKVENCA...1 min. 55 sek.</u>			
1. titl "Marjan film" Split	5 sek. /tišina/		
2-6 dva titla, dočekivanje aviona, Jakovljevi prolaz kroz aerodromsku zgradu	1 min. 50		
UKUPNO	1 min. 55		
<u>PRVA SEKVENCA : POVRATAK KUĆI... 17 min. 44 sek.</u>			
7-8 Jakov i Josip se odvoze s aerodroma	1 min. 42		
8 Razgovor o Španjelskoj		30 sek.	
9 Nastavak razgovora o Španj.		15 sek.	
9-13 nastavak vožnje	38 sek.	/dijalog/	
13 Radio Split-radio intervju o reciklaži smeća		5 sek.	
14 Nastavak radio intervjuja / u dvostrukoj zvučnoj ekspoziciji je i kratki dijalog o jogurtu-cca 3 sekunde/		19 sek. /radio SPL/ / 3 sek. dijaloga/	
15 Nastavak radio intervjuja o reciklaži smeća		19 sek.	
16 Svršetak radio intervjuja		2 sek. /radio SPL/	
16-21 Jakov i Josip dovoze se do Josipove kuće, Josip ulazi u kuću, rasprema se	4 min. 54		
21 Telefonski razgovor u vezi pogrešnog poziva		7 sek. /telefon/	
21-25 Josip u kući	2 min. 37		
25 Telefonski razgovor s Mirjanom i Jakovom		43 sek. /telefon/	
25-27 Josip odlazi na spavanje	1 min. 9		
28-46 GLAZBA / 1. Josipov san/			4 min. 24
	11 min.	2 min. 20	4 min. 24
		45 plus 3 /dijalog/ 45 /radio SPL/ 50 /telefon/	
UKUPNO	17 min. 44		

	šum	tekst	glazba
DRUGA SEKVENCA : JESEN, ZIMA ... <u>39 min. 8 sek.</u>			
47-56 Josip se iz svoje kuće odvozi do bolnice da posjeti Ivana	3 min. 33		
56 Razgovor s liječnikom u hodniku bolnice		4 sek. /dijalog/	
56-62 Josip ulazi u Ivanovu sobu, Ivan spava, Josip se dovozi do muzeja, ulazi u muzej	2 min. 50		
62-63 Telefonski razgovor, predstavljanje		15 sek. /telefon/	
63-77 Muzejski vrt, Marjan, restoran, pejzaž oko kuće	4 min. 19		
78-82 Josipov 2. san /zvono-kiša/	35 sek.		
82-88 Josipov 2. san /GLAZBA/ /U kadru 88, uz glazbu pojavljuje se telefonsko zvono, preko kojega se Josip uvodi u realnost/			4 min. 42
89-93 Josip izlazi iz muzeja, odlazi do fotografske radnje	2 min.		
93 Razgovor s fotografom		25 sek. /dijalog/	
93-101 Josip izlazi iz radnje, hodá obalom, preko tržnice, kupuje jabuke, karanfile	2 min. 10		
101-108 GLAZBA - Mirjana sluša "Tango" Tarrega na gramofonu /kadar prije-101, ta se glazba najavljuje, a ostaje i nakon Mirjanina enterijera			2 min. 50
108-110 Josip se poslije restoranta vraća kući	2 min.		
110 Telefonski razgovor Josipa i Jakova o jedrenju		13 sek. /telefon/	
110 Josip u kuhinji, nakon razgovora, jede jabuku	30 sek.		
111-122 GLAZBA , dalmatinska melodijska /transformirana/ - tema jedrenja Na kadrovima 119-121 šum vlaka je u dvostrukoj zvučnoj ekspoziciji s glazbom			2 min. 20
122-130 Šum vlaka, gornji grad u Zagrebu, Josip i Katarina	2 min.		
130-137 GLAZBA - ponovljena tema jedrenja			2 min. 30
137-139 Šum uspinjače, grada, hotela	1 min. 3		
139 Razgovor s recepcionarom		6 sek. /dijalog/	
139-141 Šum hotela, hotelske sobe	1 min. 30		
141 Telefonski razgovor s recepcijom		9 sek. /telefon/	

	šum	tekst	glazba
	25 min. 34	1 min. 12	12 min. 29
		35 sek. /dijalog/ 37 sek. /telefon/	
UKUPNO	39 min. 8		
TREĆA SEKVENCA : ODAKLE DOLAZI VEČER... 6 min. 29			
152-174	ZVUK NOĆI, GLAZBA, MODIFICIRANI ZVUK NOĆI Preko kadra 157 je u dvostrukoj zvučnoj espo- ziciji Josipovo otključa- vanje i zaključavanje ul- aznih vrata stana Preko kadra 174 je u dvo- strukoj zvučnoj ekspozici- ji Josipovo koraćanje terasom, radnom sobom, gašenje svjetla, repetira- nje pištolja, pucanj		6 min. 26
174	Poslije pucnja - tišina	3 sek.	
		3 sek.	6 min. 26
UKUPNO	6 min. 29		
ČETVRTA SEKVENCA : DAŽD ILI SVE ŠTO SE DOGAĐA NEKOM DOGAĐA SE SVAKOM ... 19 min. 32			
175-179	Jakov ulazi u Josipovu ku- ću, šum kiše, grmljavina, Jakov obilazi kuću	3 min. 30	
179	Jakov razgovara telefonom sa svojim kolegom Lukom Popovićem i doktoricom Jakovčević		1 min. 40 /telefon/
179-180	Jakov šeta stanom	1 min. 10	
180	Jakov razgovara telefonom s Vjesnikovom PRESS agen- cijom tražeći Lauru Neu- mann, bivšu Josipovu ženu		1 min. /telefon/
180	Jakov šeta	16 sek.	
180	Jakov je upalio kasetofon Čuje se Josipov glas		11 sek. /kasetofon/
181-182	Jakov gasi kasetofon	15 sek.	

	šum	tekst	glazba
182	Jakov sluša Josipovu kasetu. U dvostrukoj ekspoziciji /zvučnoj/ je ređani šum		
183	Jakovljeva kretanja Josipova kasete	2 min. 4 13 sek. /kasetofon/	
184	Na ulaznim vratima u kadru 183 je zazvonilo zvono, Jakov se ustao, u kadru 184 kreće prizemljem, otvara poštaru, razgovara s poštarom/off/ a cijelo vrijeme se čuje Josipov glas na kasetofonu /tiše nego na katu/.	35 sek. /kasetofon/ 10 sek. /dijalog/	
184-185	Jakov se vraća na kat	20 sek.	
185	Jakov je u kasetofon umetnuo kasetu što mu je dao poštar. To je kasete s Katarininom glazbom.		56 sek.
185-186	Jakov se sprema izići iz stana	2 min.	
186	Jakov još jednom razgovara s Vjesnikovom PRESS agencijom	20 sek. /telefon/	
186-194	Jakov izlazi iz Josipove kuće, sjeda u automobil, vozi se prema tunelu	2 min. 58	
194	ZVUK TUNELA, počinje ulaskom u tunel, a prestaje na kraju "izbjeljenja"		56 sek.
195	Na crnom "blanku" poslije izbjeljenja-tišina	2 sek. /tišina/	
196-209	Preko odjavne /završne/ špice glazba s Katarinine kasete		56 sek.
	10 min. 31	6 min. 13 <hr/> 3 min. /telefon/ 3 min. 3 /kasetofon/ 10 sek. /dijalog/	2 min. 48
2320 metara... ↓	UKUPNO	19 min. 32	
KUĆA NA PIJESKU... ██████████ 84 min. 48 sek...5088 sek... <u>122.112 kvadrata</u>	49 min. 3	9 min. 45 <hr/> 1 min. 30 plus 3 /dijalog/ 45 sek.	26 min.

Još o dijalozima

Na str. 9 napisao sam da u "Kući na pijesku" nema "pravog" dijaloga u kojemu se vide ljudska lica. U vezi toga dužan sam detaljno razjašnjenje, ili barem opis kadrova s takvim dijalogom.

Kadrovi 8,9,14

Razgovor Josipa s Jakovom u automobilu.

Jakov je kameri okrenut leđima, budući da on vozi automobil, a Josip sjedi na stražnjem sjedištu dijagonalno od Jakova /off/, i tako razgovaraju. Josip je, zapravo, kamera.

Kadar 56

Razgovor Josipa s liječnikom u hodniku bolnice.

Obojica, i Josip i liječnik, su predaleko od kamere /u općem planu/ tako da im se jedva vide lica. Pokreti usana su uistinu nevidljivi.

Kadar 93

Razgovor Josipa s fotografom u fotografskoj radnji.

Fotograf je okrenut leđima kameri, a Josip je snimljen u takvom "protusvjetlu" da mu je lice potpuno u sjeni.

Kadar 139

Razgovor Josipa s recepcionarom na recepciji hotela "Esplanade".

U ovom kadru je recepcionar greškom rekao: "Dobar dan" /^{32v. k. i t e} nije trebao reći ništa/i, makar to izgledalo smiješno, mi nismo imali mogućnosti to ponoviti. Taj "Dobar dan" [REDACTED] priznajem kao načelnu grešku u dijelogu.

Kadar 184

Razgovor Jakova s poštarom.

Jakov izlazi iz kuće na stubište i čitav je razgovor "off".

Svi ostali "razgovori" u filmu su telefonski, s tim da se ne čuje druga strana, a i onaj koji telefonira je uvijek okrenut leđima kameri. Ukoliko to nije slučaj dok vrti brojčanik, tada neće ni telefonirati, to jest nitko mu se s druge strane neće javiti. Uz to, i neki telefonski razgovori su u "offu". Evo i tog spiska.

Kadrovi 21,25,141

Josip je okrenut leđima kameri

Kadrovi 179,180,186

Jakov je okrenut leđima kameri

Kadrovi 62,63

Josip je "off"

Kadar 144

Josipu se nitko ne javlja

Nešto o "offu"

Jedini razgovor Josipa s Jakovom / ne računajući onaj telefonski /
odvija se za vrijeme vožnje automobilom, od aerodroma do Josipove kuće. U kadru je Jakov /koji vozi automobil/, a Josip koji sjedi na stražnjem sjedištu dijagonalno od Jakova je "off", no taj nam se "off" ne čini čudnim, jer su se ovakve ili slične dijaloške sekvence odavna radile.

Prvi put smo "off" uistinu zapazili u kadru 19, dok se Josip, nakon povratka iz Španjolske, rasprema u spavaćoj sobi. U tih tridesetak sekundi pitamo se zašto kamera ne napušta svoje mjesto, to jest zašto ne uđe u sobu. To isto se ponavlja u kadru 20, kada kamera ne ulazi u kupatilo.

Upućeni gledalac već tada shvaća da ona ima svoju "os" što prolazi kroz prizemlje i kat kćerke i da se neće micati s te točke promatranja, to jest da neće izlaziti iz prostorije u kojoj se nalazi. To je tako, zašto je to tako teško je reći, no sigurno se time postiže dojam da je moguće pobjeći od "oka" koje nas promatra. Taj dojam, što je prilično neobično, ne stvara nimalo vedrije ozračje. Naprotiv. Tek onda kada shvatimo da od svega možemo pobjeći osim od samoga sebe, tek tada se zatvara svod iznad nas. Tako je to, no vratimo se "offu".

U kadru 62 Josip ulazi u svoju sobu u Arheološkom muzeju, sjeda za stol, vadi neke stvari iz stola. U susjednoj sobi uto zvoní telefon. Josip ustaje, odlazi u susjednu sobu, kamera se, naravno, zbog principa kojeg smo opisali, ne miče iz njegove, Josip čitav telefonski razgovor, dakle, obavi u "offu" i, što je najinteresantnije, završava ga u kadru 63, a kadar 63 je detalj grana u muzejskom vrtu, koje Josip, to nam se uistinu čini logičnim, vidi kroz prozor. Ne znam, jesmo li se razumjeli? U kadru 63 vide se grane u muzejskom vrtu, Josip "preko" tih grana kaže DA i spušta telefonsku slušalicu, on je, naravno, u "offu", i u kadru 62 je za vrijeme telefonskog razgovora bio u "offu" budući da je kamera, kao što smo već rekli, ostala u njegovoj sobi. Što bi to, sve skupa, trebalo značiti? To, da je kadar 63 subjektivni kadar čovjeka koji u prethodnom kadru nije bio u kadru. Mislim da je to, u formalnom pogledu, novost. I da završimo s "offom". U četvrtoj sekvenqi koja je sva "posvećena" Jakovu ne smije se vidjeti nitko drugi. Na taj način sekvenca ostaje čista i veoma snažna i to je razlog zašto poštar ne ulazi u kuću. No zašto Jakov izlazi na stubište, to je teže rastumačiti. Možda je Jakovu bilo lakše izgovoriti onu malu laž /on se, naime, iz praktičnih razloga predstavlja poštaru kao Josip Križanić/ ako bude u "offu", a možda mu je taj "off" trebao da bi lakše izgubio svoj identitet. U svakom slučaju taj kadar /184/ premda je po svojoj strukturi sasvim realističan doima se, baš zbog "offa", kao metafora.

KUĆA NA PIJESKU

/o snovima, glazbi i zvuku, s posebnim naglaskom na zvuk "noći"/

Prvi san

U kadru 27 Josip leži u postelji, okreće se u desno, gasi noćnu lampu koja se nalazi točno ispod Katarinine slike. Mrak. Iz mraka "izranjaju" Dioklecijanovi podrumi, a s njima /prvi put u filmu/ "otamnjuje" se i glazba, točnije rečeno zvuk. Na tim kadrovima /od 27 do 34/ svi zaljepci /njih 7/ napravljeni su na crnim dionicama, to jest na crnom "blanku" tako da je ukupni dojam da je čitava sekvenca Dioklecijanovih podruma ^{snimljena} u jednom jedinom kadru /što u švenku, što u vožnji/. To je moj hommage vlastitom filmu, to jest završnoj sekvenci vlastitog filma "Monolog o Splitu"/1961-62/ s tom razlikom da je u "Kući" sve ^{realizirano} tako reći savršeno, što u "Monologu" s obzirom na format trake /16 mm/ nije bilo moguće. I još nešto. U "Monologu" nas u kadrove podruma uvodi čovjek koji silazi stepeništem iz vanjskog svijeta uz zvučnu pratnju Ravelova "Bolera" /kao i u prethodnim kadrovima u eksterijeru/. U "Kući", za razliku od "Monologa", čovjek se, fizički, ne spušta u podrum. On ide spavati. Podrumi su dakle fikcija iliti san, a ni glazba nije Bog zna kako artikulirana. Ona je "sastavljena" od dva zvuka različite visine što se međusobno isprepliću i jednog "gonga" /na trećim vratima/, a, što je najvažnije, pojavljuje se ni iz čega. Prije te glazbe, naime, u "Kući" su "vladali" šumovi. Ona, prema tome, svojom pojavom, striktno razdvaja vanjski svijet od unutarnjeg, realni krajolik od "irealnog". Nakon podruma /kamera se u kadru 34 zaustavlja na vlažnom, zeleno-smeđem zidu/ Josip nastavlja sanjati o eksterijeru, no i dalje ostaje u okvirima palače. Glazba postaje "svjetlija". Uz osnovni zvuk, s vremena na vrijeme, javljaju se sitni glazbeni "dodaci". Posljednji kadar sna /a, prostorno, prvi kadar izvan Dioklecijanove palače/ je kadar pjace. Josip se popeo iznad "željeznih" vrata, gleda prema pjaci, u dvostrukoj ekspoziciji javlja se naslov druge sekvence : "Jesen, zima". Glazba prestaje.

Drugi san

U kadru 77, nakon povratka iz grada, Josip se nalazi u radnoj sobi. Poslijepodne ~~lijepo~~ je. Iz sanduka vadi pokrivač, sjeda na trosjed, skida cipele, legne, okreće se prema zidu. U kadrovima 78 i 79 Josip zvoni na vratima Arheološkog muzeja. U kadrovima 80 i 81 vidimo /Josip vidi/ muzejski krov pod kišom. Glazbe još nema i sudeći po tome navedeni kadrovi bi trebali biti "realni", ali mi znamo da oni to nisu. Prvo : Josip je odjeven kao u prethodnom snu. Drugo : Kiša se doima irealno. Treće : zvuk zvona na vratima muzeja je neka vrsta glazbe. I zaista, kada se u kadru 82 začuje glazba, istodobno s Josipom koji se

pojavljuje između stabala u muzejskom vrtu, mi znamo da je to sve san još od kadra 78, i kao san prihvaćamo sve što slijedi : stelu Gaiusa Utiusa - rimskog patricija, Lauru na obali, Josipa u jednom čudnom, "zajedničkom" kadru s Laurom na obali, nekoliko čamaca što podsjećaju na lađe rijeke Stiksa preko koje Haron prevozi duše preminulih, sve prihvaćamo bez ikakva pogovora dok nas, napokon, telefonsko zvonce ne vrati u realnost.

Josipova posjeta Mirjani, ženi Jakova Kostelca

U kadru lol Josip s buketom karanfila prolazi uskom ulicom pokraj katedrale. Nakon desetak sekundi šum koraka zamjenjuje glazba. U kadru lo2 i lo3 Mirjana, sjedeći u invalidskim kolicima /koja se činjenica u filmu ne komentira/ sluša "Tango" Francisca Tárrege, glazbu ^{što} smo već čuli u kadru lol. Josip joj poklanja karanfile, Mirjana ga malom gestom prstiju upozorava na tišinu, Josip sjeda poštujući njezine "upute". U kadru lo4 su grane u protusvjetlu. U kadrovima lo5, lo6 i lo7 vidimo Josipa u vrtu muzeja. Ne znamo što je s "tangom" kojeg još uvijek čujemo, pripada li on Mirjaninom ili Josipovom duhovnom prostoru. U svakom slučaju ova glazbena dionica je u prvim kadrovima prostorno fiksirana /glazba s gramofona/, a zatim prelazi u nešto drugo, ne posve određeno...Isti je slučaj i s temom "jedrenja".

Jedrenje, Zagreb

U kadru llo Josip, uz kuhinjski prozor, jede jabuku. Zoom se približava do njegovog krupnog plana. Uz kadar lll /pet jedrilica napučini/ čuje se glazbeni akord, a na kadru ll2 počinje tema "jedrenja". Josip, Jakov, Ivan, Petar i Luka jedre. Josip, koji je jedini snimljen u protusvjetlu i "grafički" se izdvaja od ostalih, jednog se trenutka okreće, pogleda prema suncu što zalazi i "vidi" fotografiju Katarine u svojoj spavaćoj sobi i sebe kako odjeven spava na postelji. Tema "jedrenja" pretapa se u šum vlaka. Pogled iz vlaka /prvo dalmatinski krajolici pa kontinentalni/, Katarina, Zagreb. Ova sekvenca je tako montirana da se ne može znati je li doživljena ili odsanjana. Sudeći po kadru l31 /Laura, bivša Josipova supruga, na Marjanskoj vidilici/ "umetnutom" između kadrova l30 i l32 /Josip i kćer mu Katarina u tramvaju, u Zagrebu/ čini se da je sekvenca odsanjana, što se podupire i time da s pojavom Laure po drugi put počinje tema "jedrenja", koja ni po kakvoj glazbenoj sukladnosti ne spada u zagrebački krajolik. Ideju o snu "zastupa" i kadar ll9, u kojem Josip spava u svojoj kući u Splitu, čime je, zapravo, i počela sekvenca, no kada ga u kadru l43 ugledamo kako otključava ulazna vrata, odjeven u krznenu kaput, s putnom torbom u ruci, tada moramo pomisliti da je ipak bio u Zagrebu, u svakom slučaju, Josip se u kadru l43 vraća s nekakva puta, iz Zagreba ili iz nekog drugog grada, u kadru l44 telefonira iz svoje radne sobe promatrajući "Židovsku

nevjestu", šumovi telefonskog brojčanika prate detalje "Nevjeste", na njezinoj crvenoj haljini "otamnjuje" se naslov treće sekvence "Odakle dolazi večer", a zajedno s njim i zvuk "noći".

Zvuk "noći"

U kadru 152, preko općeg plana sata iznad splitske pjace čuje se, dakle, zvuk kojeg smo ja i skladatelj Mirko Krstičević nazvali : zvuk "noći". U kadru 153 uvodi se još jedan, nešto visočiji zvuk, a u kadru 154 još jedan, i ta tri "preklopljena" zvuka, u kadru 157, ulaze s Josipom u kuću. Ušavši u kuću Josip zatvara vrata i zatvaranjem vrata prekida dva od tri zvuka, no onaj srednji, umjereno visoki, ostaje unutar kuće i nastavlja zvučiti, taj zvuk što neodoljivo podsjeća na zvuk iz podruma, iz prvoga sna, nastavlja, dakle, zvučiti sve dok se u kadru 158 ne pretvori u glazbenu frazu iz drugoga sna dopunjenu bubnjevima, da, sada je već posve jasno, zvuci prvoga sna dopunjuju se glazbenom frazom u drugom snu, ponovno se ogoljuju u zvucima "noći", ona glazbena fraza iz drugoga sna dopunjuje se bubnjevima u kadrovima fantazmogorije, a to su kadrovi Josipova penjanja /u crvenom Imperu/ iznad željeznih vrata i kadrovi večere, gdje se ne blaguje riba i ne pije vino, kako bi se na prvi pogled moglo zaključiti, nego se, na toj večeri, ljudi i glazba međusobno "proždiru", sve dok se glazba po treći put ne pretvori u jedan goli, da ne može biti goliji zvuk. Preko Mirjanina lica s podignutim vjeđama /kadar 173/ taj zvuk prelazi iz njezina i Jakovljeva stana u kuću Josipovu, i "ruku pod ruku" s tim zvukom Josip ulazi s balkona svoje radne sobe u radnu sobu /kadar 174/ i ubija se ispred "Židovske nevjeste" pucajući, zapravo, u zvuk, što ću na drugom mjestu detaljnije objasniti. I zavlada tišina.

U četvrtoj sekvenci "Dažd ili sve što se događa nekom događa se svakom" Jakov Kostelac, Josipov prijatelj, u kadru 184, preuzima od poštara kasetu Josipove kćerke Katarine. Josip je mrtav. Jakov sluša tu dječju glazbu odsviranu na klaviru, Katarinin poklon ocu za 50. rođendan... Šinā se da bi tom simpatičnom temom trebala završiti glazbena "odiseja" "Kuće na pijesku". I završit će, ali ne na ovom mjestu, u kadru 184. U kadru 186, s Katarininom kasetom u džepu, Jakov izlazi iz Josipove kuće. Uznemiren je njegovom smrću. Sjeda u automobil, vozi se prema Marjanskom tunelu, ulazi u tunel, i gle, tamo, u tunelu, nailazi na zvuk što podsjeća na zvuk "noći" i na zvuk "sna", i taj zvuk što podsjeća na oba prethodna, prostirući se tunelom raste do neizdržive visine, sve do kraja kadra 194, pri kraju kadra 194 Jakov izlazi iz tunela u blještavo-bijelo protusvjetlo, zvuk raste, Jakov ulazi u bjelinu, u bijelo, bijelo, zvuk ~~.....~~ još uvijek raste. Rez. Crni "blank". Tišina. Zaključna špica s bijelo-plavim slovima na crnoj podlozi. Dječja glazba s Katarinine kasete.

Analiza automobilskih vožnji

U kadrovima prve sekvence /"Povratak kući"/ od 7-16 Josip i Jakov se voze zajedno u automobilu, s tim da Jakov sjedi za volanom, a Josip dijagonalno od njega na stražnjem sjedištu, izvan kadra. Josip je, zapravo, "kamera". On gleda Jakova, a i pejzaž / u kadrovima 11, 13, 15/. Na kraju, u kadru 17, Josip koji je bio "kamera" izlazi iz automobila.

U kadrovima druge sekvence /"Jesen, zima"/ od 48-55 Josip vozi automobil, a kamera ga snima s onog istog mjesta s kojega je snimala Jakova u prvoj sekvenci, što znači da se je tzv. "subjektivna" kamera iz prve sekvence pretvorila u "objektivnu". Kadrovi semafora /49, 53/ koji na određeni način zamjenjuju kadrove pejzaža u prvoj vožnji ostaju i dalje "subjektivni", to jest, oni i u ovoj sekvenci pripadaju Josipu. Na kraju, u kadru 55, Josip koji je bio ispred kamere izlazi iz automobila, a kamera ostaje. [REDACTED]

U kadrovima četvrte sekvence /"Dažd ili sve što se događa nekom događa se svakom"/ od 187-194 Jakov vozi automobil, a kamera snima ponovno s onog istog mjesta kao i u prve dvije sekvence. Za ovu "vožnju" važno je da je izabran automobil /to je onaj isti iz prve sekvence/ kojemu je retrovizor zaljepljen za staklo pa se doima, kako je to prvi primjetio Ranko Munitić, poput letećeg tanjura. Da je taj isti retrovizor na bilo koji vidljivi način bio pričvršćen za strop automobila, efekt bi se potpuno izgubio. Dakle, u kadrovima 187-194 Jakov vozi, a kamera njegovu vožnju registrira isključivo preko retrovizora, osim u kadru 193 /srednje opći plan/, kada preko ulice ispred Jakovljeva automobila pretrčava čovjek igrajući se sa smrću. U kadru 195, kako je već napisano na str. 18 Jakov ulazi u tunel i vozi tunelom sve do bljesta-štave-bijelog protusvjetla, do "izbjeljenja" koje na ovome mjestu, što je prvi primjetio filmski kritičar "Slobodne Dalmacije" Joško Čelan, ima funkciju zatamnjenja.

Ni Jakov, ni kamera, za razliku od slučajeva u prvoj i drugoj sekvenci, ne izlaze na kraju ove vožnje iz automobila, budući da ova vožnja i nema kraja. Sve odlazi u bijelo, a za to bijelo ni sam ne mogu reći ništa više osim da mi se čini da je istovjetno [REDACTED] s onom bjelinom [REDACTED] knjige Edgara Allana Poea "Doživljaji Arthura Gordona Pyma" [REDACTED] /"The narrative of Arthur Gordon Pym", 1838/.

Evo tog [REDACTED] ulomka:

22. ožujka.....Zatim smo pojurili u naručaj onog vodopada u kojem se upravo raširila neka pukotina da nas propusti.

U tom se času pojavio pred nama neki zakrabuljeni ljudski lik - mnogo veći od stanovnika Zemlje.

Analiza subjektivnih kadrova

Osim kadrova automobilskih vožnji nabrojanih na str. 19, koji se mogu držati subjektivnim, a to su, da ih ponovno nabrojimo : kadrovi s Jakovom /8,9,10,12,14,16/, kadrovi pejzaža /11,13,15/ i kadrovi semafora /49,53/...Josip, izvan vlastite kuće ili u snu, ima još svojih, subjektivnih kadrova. To su tri kadra busena u zidu Dioklecijanove palače /42,43,44/, kadar pjace /46/, kadar u bolnici ili makar početak toga kadra /58/, kadar grane u muzejskom vrtu /63/ što je detaljno razjašnjeno na str. 15, zatim kadrovi viđeni s Marjana /67,68,69/, kadrovi iz drugoga sna /80,81,84,88/, početak kadra 107, kadar 119, kadar 131, kadar 136, kadar 142 /pogled na sliku Ljube Ivančića "Pljusak"/, kadar 158 /prvi fantazmogorični, u kojemu Josip vidi samoga sebe kako se, u crvenom demperu, penje iznad "željeznih" vrata, te kadar 160 / u kojemu Josip gledajući prema dolje sa mjesta triju arkada, "vidi" sebe i svoje prijatelje kako večeravaju. Toliki broj subjektivnih kadrova govori nam da Josip sudjeluje u "radnji" koja se odvija, da ima svoj unutarnji život.

U kući, naprotiv, ni jedan se kadar ne može držati Josipovim subjektivnim. Kadrovi "Židovske nevjeste" /146,147,148,149,150,151/ nisu snimljeni s mjesta odakle Josip gleda nego s položaja kamere, a nakon kadra 20 /Josip na balkonu kuhinje/ i kadra 24 /Josip na balkonu spavaće sobe/ kada je gledalac očekivao da i on vidi ono što Josip gleda nije pokazano ništa. Josip je samo "vraćen", kao po kazni, unutra, u kuhinju i u sobu.

Isto se događa i u četvrtoj sekvenci, poslije Josipove smrti.

Kadar 177/ krug nacrtan kredom/ nije snimljen u smjeru Jakovljeva pogleda nego s položaja kamere, a i detalj kasetofona /kadar 181/ nije Jakovljev subjektivni / što se može zaključiti po njegovu prstu/ već je i to ono što sama kamera svojim "okom" gleda. Ona je, naime, subjekt a ljudi u kući su objekt / i Jakov, i Josip/ i za svu onu, skoro nepcnošljivu tugu /kako bi rekao Poe/, nisu krivi ljudi, nego je kriva kuć

Analiza "zoom-ova" u Josipovoj kući

Kao što sam pokušao razjasniti na str. 15 jedna imaginarna "os" probija Josipovu kuću /i prizemlje i kat/ i stvara dva sjecišta u visini dvjeka oka /na prizemlju i na katu/. To su točke u kojima se "ukotvili" kamera. Ona, doduše, "šivenka" lijevo ili desno kako bi slijedila ljude /Josipa i Jakova/, ali ne izlazi iz prostoriije koju zauzima / u prizemlju je to dnevni boravak, a na katu radna soba/, niti se pomiče narijed /kad bi se pomakla nazad izišla bi kroz zid iz kuće/ osim u kadrovima koje ću nabrojiti.

pokraj kamere, ulazi u spavaću sobu, gasi stropno svjetlo i zatvara staklena vrata objektivu u "lice". To je jedini trenutak u cijelom filmu kada Josip protestira protiv nametljivosti kamere. I što se dogodilo? Očekujući njegovu reakciju ona je "zoomirala" prema staklenim vratima, a kad je on ipak izvršio ono što je naumio, kamera se nije "dvoumila". Neko je vrijeme promatrala njegovu sjenu na staklu, a onda je "ušla" u sobu ne napuštajući "ukotvljenu" točku. Naprosto je snimila Katarinu /njezinu fotografiju/ i Josipovo lice, kao da stakla nisu. U kadru 116 Josip se vraća kući, odlaže vrećicu s jabukama, razgovara s Jakovom o jedrenju, pere jednu jabuku i gledajući kroz prozor grize tu istu jabuku. Kamera "zoomira" na Josipa kao da joj nije jasno što se s njim događa. I zaista, u tom je kadru zametak svega što će se kasnije dogoditi.

U kadru 47 / prvi kadar sekvence "Jesen, zima" / i kadru 76 /jedan od Josipovih povrataka kući/ postoje kratki takoreći nepotrebni "zoomovi" unatrag, međutim, oni, na određeni način, drže ravnotežu s opisanim "zoomovima" unaprijed.

U kadru 176 Jakov se popeo na kat, upalio svjetlo na stolu, okrenuo se prema trosjedu i pogledao na pod. Kamera "zoomira" na Jakova, "približava" se njegovu licu s namjerom da bolje vidi eventualne obrate dok Jakov promatra crtež kredom na podu, mjesto gdje je ispala čahura iz Josipova pištolja.

Što "govore" ovi "zoomovi". Zašto ih ima pet /dva naprijed i dva natrag/ na Josipa i jedan naprijed na Jakova/ i kakva je njihova bit?

Kad tresveno razmislim ne bih se složio s onim što sam sâm napisao na str. 15 da se od kamerina "oka" ipak može pobjeći. Istina je da je ona sebe ograničila određenom taktikom /kao što radi trkač koji vodi u trojci ali kad se netko pobuni /kao ono Josip u kadru 25/ tek onda se vidi njena stvarna "moć" i njezina "narav".

O Arheološkom muzeju

Postojao je u Chartresu puk kršćanski
od onoga koji se molio u crkvenoj lađi.
Bio je to puk kipova.
André Malraux : "Glava od obsidijana"

/La tête d'obsidienne, 1974./

Arheološki muzej u Zrinjsko-Frankopanskoj ulici br. 25, u Splitu, važno me je podsjećao na "Imaginarni" muzej iz Malrauxovih snova.

I za Josipa Križanića, doktora arheologije, on je duhovno pribježište kadrovi vrta jednako su važni, ako ne i važniji, od kadrova radne sobe bez sumnje su ljepši i transcendentalniji, no nije to razlog da govorimo o muzeju, barem ne na ovom mjestu. Ovdje mi je reći ili, zapravo, nam dati jednostavnu shemu Josipovih ulazaka i izlazaka iz muzeja, smisljenih pod istim uglom, ili pod 180.

Ulasci u muzej

kadar 60

Željezna vrata vrta.
Pogled prema zgradi.

kadar 61

Hodnik muzeja

kadar 62

Radna soba, vađenje
stvari iz ladice

180 stupanja

0 stupanja

0 stupanja

Izlasci iz muzeja

kadar 91

Željezna vrata vrta.
Pogled prema ulici.

kadar 90

Hodnik muzeja.

kadar 89

Radna soba, spremanje
stvari u ladicu

O slikama, reprodukcijama slika, skulpturama, odljevima skulptura i fotografijama u "Kući na pijesku"

Onima, koji se žele ozbiljno baviti "Kućom na pijesku" bit će, vjerujem, potreban i ovaj spisak.

1.

U sobi 515 hotela "Esplanade" u Zagrebu, u kojoj je odsjeo Josip Križanić, visi, čini mi se na sjevernom zidu, najljepša od svih slika Ljube Ivančića "Pljusak", naslikana 1969. To je ulje na papiru i lesu nitu dim. 523 u 633 cm.

2.

U vrtu Arheološkog muzeja u Splitu, ispod južne nadstrešnice, smještene na je stela Gaiusa Utiusa - rimskog patricija i njegove prilježnice. Na steli piše: "Mnogo sam lutao kopnem i morem, umro sam u domovini i sa ovdje ležim"
/Stela je izrađena početkom I st.n.e, možda još za života Kristova./

3.

Iznad knjižare u Marulićevoj ulici u Splitu ugrađena je u kameni zid mala anonimna plastika što pokazuje muškarca i ženu. Muškarac ženi pruža jabuku /obrnuta situacija nego u "Knjizi postanka"/, a ona mu uzvraća "figom".

4.

U prizemlju Josipove kuće, iznad vrata dnevnog boravka, obješen je o ku gipsani odljev jedne od 74 kamene glave Jurja Dalmatinca, koje glasu ugrađene u vijenac na vanjskoj strani apside katedrale sv. Jakova Šibeniku /1441-1473/.

5.

Točno iznad noćne lampe na zidu Josipove spavaće sobe visi fotografija Katarine, kada je bila mala djevojčica od oko 2 godine. Autor snimke Stanko Zulim, a fotografiju je izradio Živko Bačić.

6.

Na katu Josipove kuće, na maloj komodi, između vrata WC-a i radne police, a točno iznad odljeva glave Jurja Dalmatinca, stoji neatribuiran mramorna glava žene iz rimskog doba.

7.

KUĆA NA PIJESKU /STELLIUM/

Stellium je mjesto dvostruke, trostruke ili višestruke konjukcije planeta, najosjetljivije mjesto u horoskopu.

Stellium "Kuće na pijesku" su kadrovi 172, 173, 174 i 175.....

Kadar 172

Mirjanin i Jakovljevi stan. Večera. Položaj kamere br.4, donji rakurs, srednje opći plan...

Za stolom sjede Jakov, Ivan, Luka, Petar i Mirjana. Četvorica muškaraca jedu, Mirjana se premišlja. Okrenuta je leđima kameri. U dubini kadra, kroz otvorena vrata terase, vidi se Josip. Za trenutak se okreće prema kameri, pa opet gleda u stranu poduprt o kamenu klupčicu terase. Glazba dostiže maksimalnu dramatičnost.

Kadar 173

Mirjana prvi put u filmu podiže vjeđe. Predivne crne oči u kojima se ogledava Josipova budućnost. Ona zna. Glazbena tema završava akordom iz kojega se "izvlači" kao neka neuništiva "zmijski" zlokobni zvuk "noći"...Mirjana je snimljena iz položaja kamere br. 1, u donjem rakursu, u krupnom planu...

Kadar 174

Kamera koja se je za vrijeme mijeloga filma nalazila iza zid radne sobe sada je usmjerena prema "Židovskoj nevjesti". Vrata terase radne sobe Josipova stana nalaze se točno na istom mjestu kao i vrata terase Mirjanine i Jakovljeve dnevne sobe, tako da je Mirjanin pogled, iz kadra 173, usmjeren u jedna i u druga vrata. Josip se nalazi na terasi odjeven u ono isto odijelo, bijelu košulju i kravatu, kao i u kadru 157 /to je posljednji kadar prije fantazmogorija/ što je posve logično, ako se uzme u obzir da se kadrovi između kadra 157 i 174 nisu uistinu dogodili, barem NE u "fizičkom" prostoru.

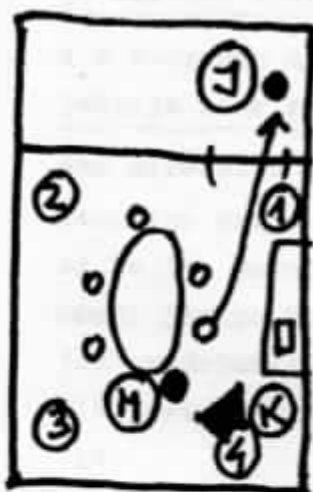
Josip šeta terasom, zastaje, vidi se grad u noći, svjetla rijetkih automobila. On se je, čini se, odlučio. Ulazi u sobu, prolazi s lijeve strane kamere što snima "Židovsku nevjestu" i toga trenutka, kada je Josip mimoilazi, ona se pokreće prema "Židovskoj nevjesti", Josip nastavlja svoj hod suprotan od "hoda" kamere, što se vidi u staklu zatvorenog prozora iznad radnog stola, i hodajući tako dolazi do zida koji dijeli radnu sobu od spavaće, gasi stropno svjetlo, uzima nešto metalno s radne površine što zaključujemo prema naravi šuma, kamera za to vrijeme nastavlja svoje lagano približavanje "Židovskoj nevjesti" Josip se vraća, malo po malo ulazi u "hod" kamere i poslije izvjesna vremena on i kamera postaju "jedno", makar po približavanju reprodukciji na zidu, kamera postaje subjektivna i kao takva zaustavlja se

detalj "Nevjeste" /lice muškarca i žene/, zvuk "noći" o kojemu nismo govorili još uvijek, naravno, traje, čuje se repetiranje pištolja, i na kraju, pucanj...72 kvadrata tišine...Je li to broj izabranih iz "Djela apostolskih" ili ona "sedamdesetdvojica" što upravljaju svijete tom prema programu Sinarhije ???

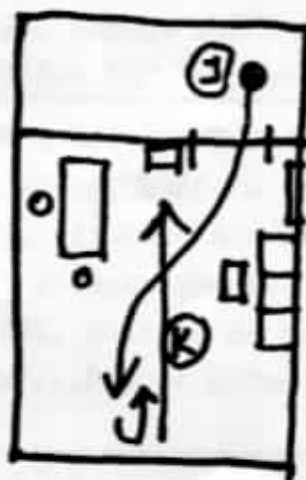
kadar 175

Četvrta sekvenca "Dažd ili sve što se događa nekom događa se svakom" Na samome početku 40 kvadrata tišine, a onda se otamnjuje naslov, bo je krvavo-crvene, ili ako vam je draže, boje nevjestine haljine, a skupa s naslovom zvučno se "otamnjuje" i kiša, grmljavina u daljini Jakov.

Spoj 174. i 175. kadra ključno je mjesto u filmu. U tom se rezu spajaju treća i četvrta sekvenca /"Odakle dolazi večer" i "Dažd ili sve što se događa..." / tu se dodiruju tišine, a kamera se odavši počas Josipu / u kadru 174/ ponovno vraća na svoje staro mjesto da bi dočela Jakova.

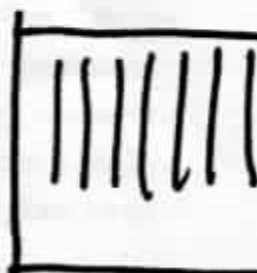
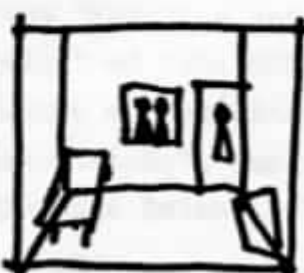
kadar 172

kadar 173

kadar 174

kadar 175

OSOBNNA KARTA "KUĆE NA PIJESKU"

Dužina filma...2320 metara...Trajanje filma...84 min. 48 sek...
122.112 kvadrata...Broj kadrova...209...*format 1:1,66... KOLOR*

9 min. 45 sek. dijaloga, telefonskih razgovora, teksta snimlje-
na na kasetofon, emisije radio Splita... i ..26 minuta glazbe..

Naslovi sekvenci : "Povratak kući", "Jesen, zima", "Odakle do-
lazi večer", "Dažd ili sve što se događa nekom događa se svakom"

ODOBRENJE ZA JAVNO PRIKAZIVANJE BR. 34/85 od 19. prosinca 1985.

PREMIJERA "KUĆE NA PIJESKU" ODRŽANA JE U SPLITU, 30. siječnja
1986. u 21 sat u kinu "Central" pred oko 400 gledalaca.

Zagrebačka premijera održana je u velikoj dvorani kina SC
16. svibnja 1986. u 20 sati i 30 minuta pred oko 150 gledalaca

Druga zagrebačka projekcija održana je u MM dvorani 22. svibnja
1986. *pred oko 30 gledalaca. → u 20 sati*

U kino mreži "Kuća na pijesku" igrala je u Splitu u kinu "Balk-
an" od 31. siječnja do 4. veljače 1986. Na pet projekcija bilo
je oko 800 ljudi.

i u Beogradu u kinu "Kosmaj" 23. i 24. lipnja 1986. Na pet pro-
jekcija bila su, prema izvještaju, točno 133 čovjeka.

Ako direkcija festivala jugoslavenskog igranog filma u Puli ne
stornira projekciju zakazanu za 24. srpnja 1986. u 9 sati, bilo
bi to 14. javno prikazivanje "Kuće na pijesku" što nije dobar
broj, jer po kabalističkoj tradiciji predstavlja broj muke, i
još predstavlja, po nekim vjerovanjima, postaje na križnom putu
/14 postaja/ i Kristove rane /5 rana/...Pet je naime isto što i
14

O "Kući na pijesku" ne računajući neke manje-više neozbiljne,
ili suviše kratke informacije opširnije su pisali : Ranko Muni-
tić u "Oku" od 30.1.1986. pod naslovom "Vampir u letećem tanju-
ru", Joško Čelan u "Slobodnoj Dalmaciji" od 1.2.1986. pod nas-
lovom "Govor "zvučne slike", Ante Kuštre u "Nedjeljnoj Dalmaci-
ji" od 9.2.1986. pod naslovom "Težina čistoće", opet Ante Kušt-
re /recenziju za žiri za nagradu "Slobodne Dalmacije", bez naslo-
va/ i Dario Marković u "SL" od 29.5.1986. pod naslovom "Nešto
za sladokusce".

AUTOROVA NAPOMENA ZA "KUĆU NA PIJESKU"...

"KUĆA NA PIJESKU" MONTIRANA JE U KVADRAT !!!

Ulomak iz pisma Vjekoslavu Nakiću, od 25. studenoga 1985.

Napokon sam se vratio iz Zagreba. "Kuća na pijesku" je savršena, osim što imam neke male primjedbe na izvjesnu teatralnost teksta, dakle, takozvana IT traka je uistinu savršena, a hrvatska sinhronizacija, zbog onih nekoliko minuta teksta, nije. Nadam se da će "Marjan film" prodati nekome u inozemstvu "Kuću" /nije važno kome, Englezima, Talijanima/ jer bih onda imao mogućnost da prilikom nahsinhronizacije na taj jezik napravim savršenu kopiju. Ne znam jesi li šta razumio, uglavnom, sve je dobro, dokazao sam da se može uraditi "čisti" film od 85 minuta....

Napomena :

Citiram ovaj ulomak iz pisma Nakiću, budući da i danas jednako mislim o "Kući na pijesku". Prvi sam je pohvalio i prvi pokudio.

Napominjem još da, stjecajem nesretnih okolnosti, nahsinhronizaciju teksta nisu izvršili glumci "Kuće" Dušan Janićijević i Branko Đurić.

Dvije crtice o "Kući"

Andrija Pivčević, snimatelj "Kuće" mi je nedavno otkrio da, prema njegovu iskustvu, žene vole taj film, a muškarci ne. Moje iskustvo govori da "Kuću" zaista vole žene /gotovo sve/, istinski umjetnici i, što je veoma neobično, svećenici.

Jedan diplomirani snimatelj, praški đak, kojemu iz razumljivih razloga ne spominjem ime, mi reče, da je "Kuću" potpuno shvatio, osim što mu nije jasno zašto je ona žena u invalidskim kolicima pucala na Josipa Križanića.

Ivan Ladislav Galeta tvrdi da je "Kuća na pijesku" u znaku broja dva. Osjećam da je u pravu, no on je veći majstor od mene za to dokazati.

Tomislav Gotovac : "Kuća na pijesku" je dvadeset i prvo stoljeće !!

O hermetizmu

Gledao sam 4 puta "Zrcalo" i 3 puta "Stalkera" i nisam "razmrsio" sve konce. Ako je "Kuća na pijesku", kao što neki govore, hermetična, što su onda "Zrcalo" i "Stalker"...i nemojte mi reći, molim vas, da je "Zrcalo" igralo mjesecima u najluksuznijim kinima Pariza zato što je hermetično, ili zato što nije hermetično...Narod je svugdje u svijetu manipuliran, a filmska publika nije ništa drugo nego narod u malom. Kada je sve progucati, ako je dobro, to jest "životopisno" upakirano.....

O znaku "Kuće"

Dobrotom jednog prijatelja izrađeno je 11 ^{redova} "Kuće na pijesku", koji u mjerilu 1:1 izgledaju ovako →

IZVJEŠTAJ O VREDNOVANJU DUGOMETRAŽNIH IGRANIH
FILMOVA U SR HRVATSKOJ

Predsjedništvo Skupštine RSIZ-a kulture Hrvatske, na sjednici održanoj 15. siječnja 1986. g, donijelo je Odluku o imenovanju Komisije za predikatizaciju dugometražnih igranih filmova. U Komisiju su imenovani:

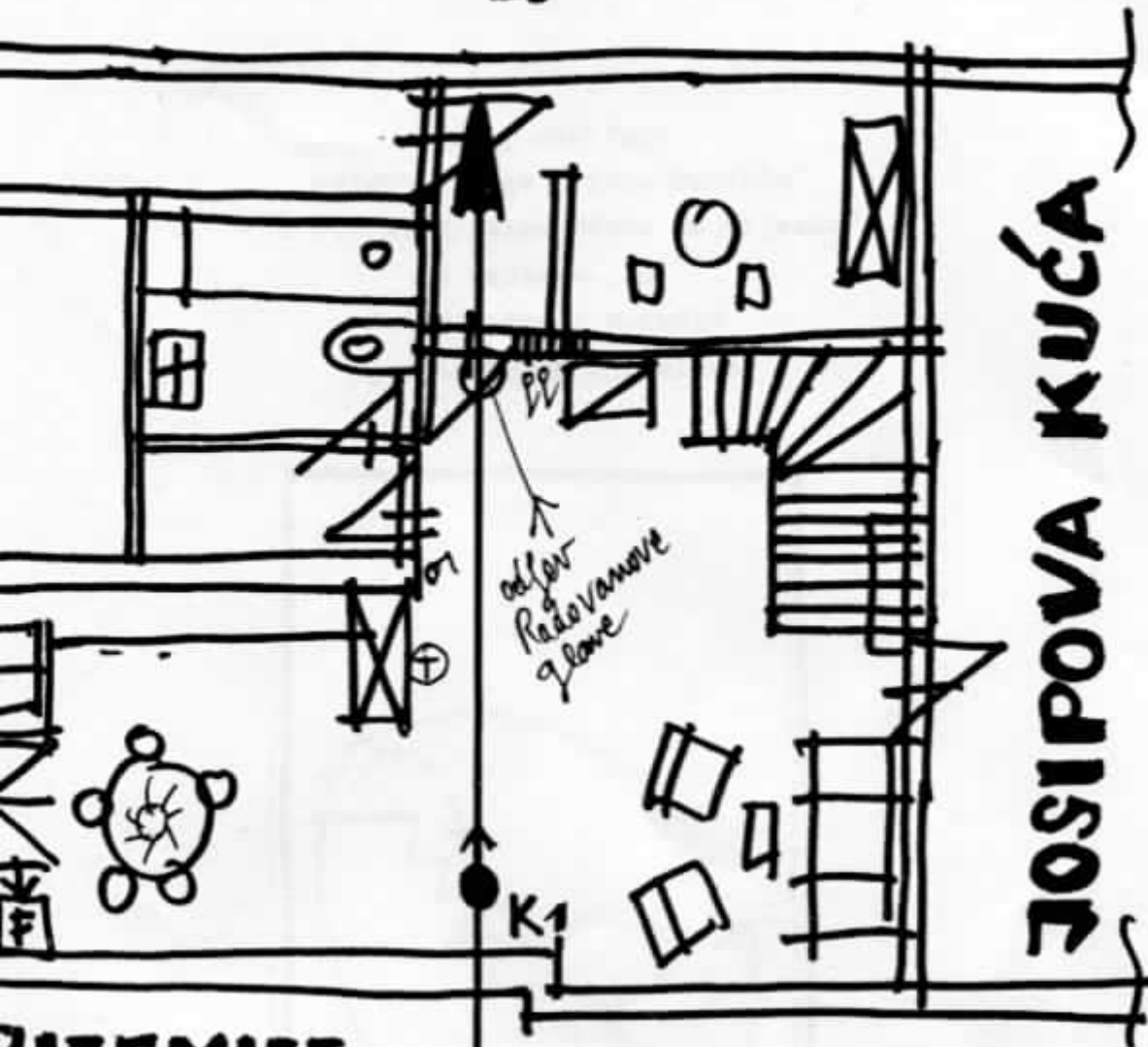
- za predsjednika: Antun Petak
- za članove: Rudolf Sremec, Darko Zubčević, Tomislav Radić, Joško Marušić, Mato Jerinić, Tena Martinić (zamjenici člana: Želimir Košćević, Pavao Palvinić)

U radu Komisije zbog spriječenosti nije sudjelovao Mato Jerinić, pa ga je zamjenjivao Želimir Košćević.

Projekcijefilmova su održane u prostorijama DFRH 28. i 29. siječnja 1986. godine, a svi su filmovi prikazani pod istim tehničkim uvjetima. Prilikom ocjenjivanja Komisija se pridržavala "Kriterija za vrednovanje i sufinanciranje kinematografskih djelatnosti u SRH za razdoblje 1983-1985. godine".

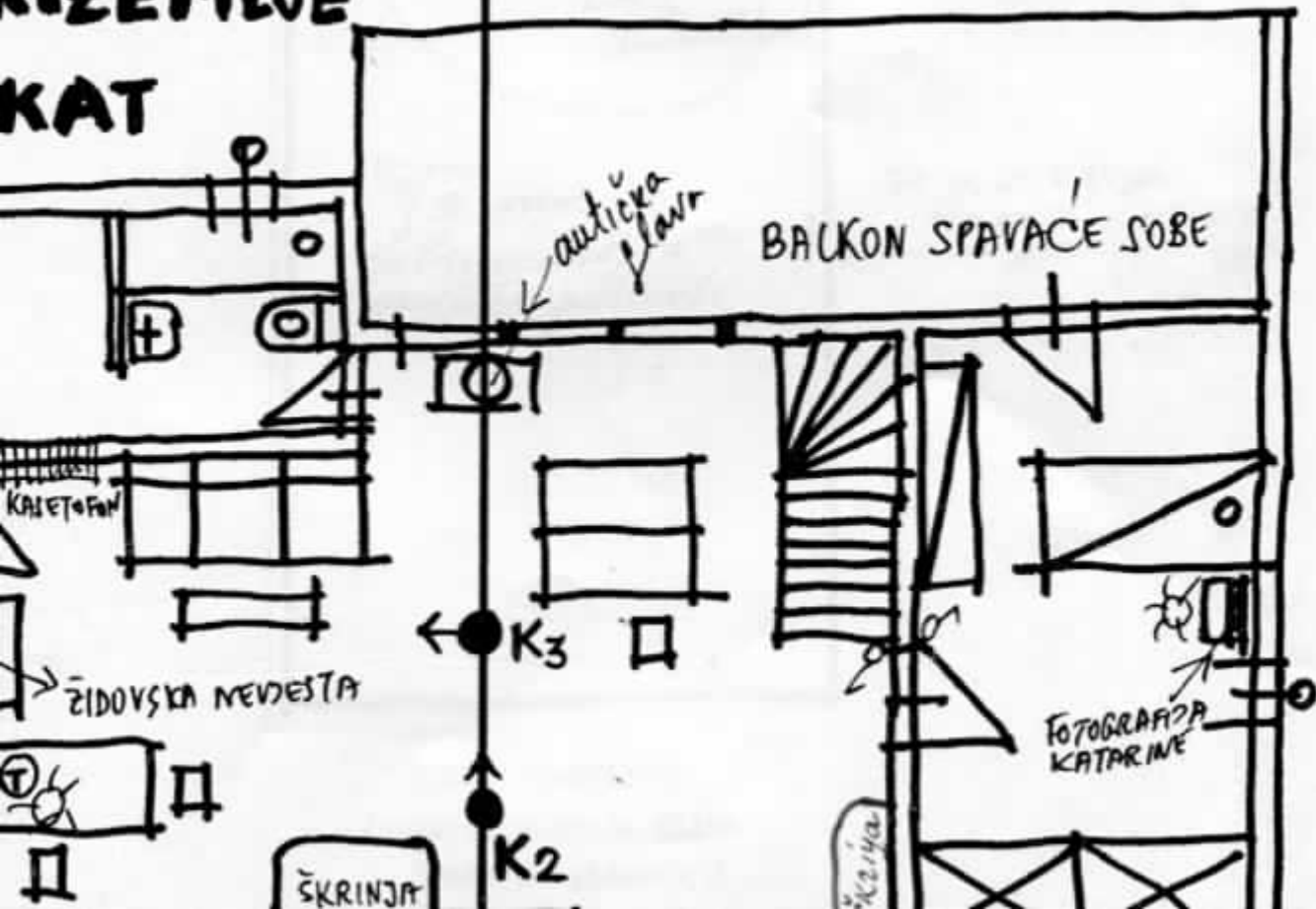
Komisija je pregledala svih sedam filmova prijavljenih za vrednovanje. Redoslijed je određen izvlačenjem, a filmovi (navodimo ih upravo tim redoslijedom) su dobili ove ocjene, odnosno predikate:

1. "LABINSKA REPUBLIKA" (Crveni i crni) režija: Miroslav Mikuljan produkcija: "Jadran-film", 1985.	PREDIKAT pros. ocjena	"C" 2,86
2. "ANTICASANOVA" režija: Vladimir Tadej produkcija: "Jadran-film", 1985.	BEZ PREDIKATA pros. ocjena	1,28
3. "TAJNA STAROG TAVANA" režija: Vladimir Tadej produkcija: "Croatia-film", 1983.	PREDIKAT pros. ocjena	"D" 2,36
4. "LJUBAVNA PISMA S PREDUMIŠLJAJEM" režija: Zvonimir Berković produkcija: "Marjan-film", 1984	PREDIKAT pros. ocjena	"A" 4,64
5. "BALADA O MORSKOM PSU" (Od petka do petka) režija: Antun Vrdoljak produkcija: FRZ "Dalmacija-film", 1983.	PREDIKAT pros. ocjena	"D" 2,43
6. "KUĆA NA PIJESKU" režija: Ivan Martinac produkcija: "Marjan-film", 1983.	PREDIKAT pros. ocjena	"D" 1,79
7. "KOKO" (Za sreću je potrebno troje) režija: Rajko Grlić produkcija: "Jadran-film", 1984.	PREDIKAT pros. ocjena	"B" 3,86

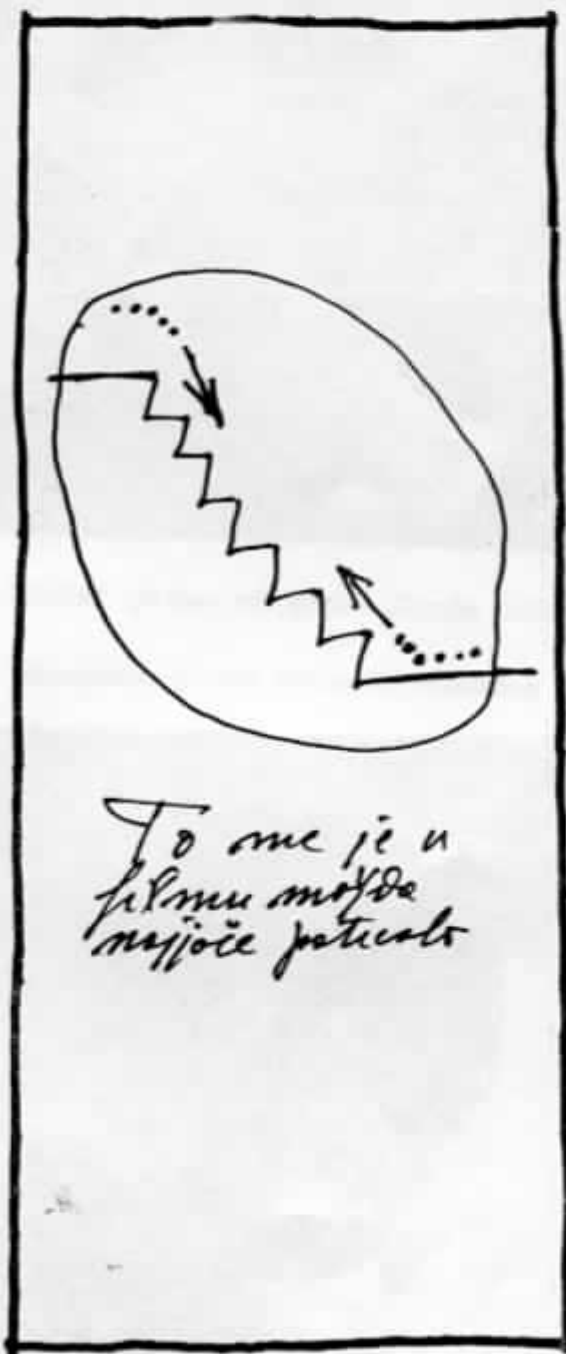

RIZEMLJE

KAT

IVANU MARTINCU
autoru knjige "Pisma Teofilu"
i režiseru filma "Kuća na pijesku"
s poštovanjem
Juraj Božidar Marušić
poljički pop glagoljaš

*To me je u
filmu možda
najjače potreslo*

To me je u filmu
možda najjače potreslo

potreslo

Split, 2. veljače
/poslije viđenja filma
"Kuća na pijesku"/

Odljev jedne od glava Jurja Dalmatinca

Mramorna glava žene iz rimskog doba

Stela Gaiusa Utiusa...I stoljeće nove ere

Ivančić : PLJUSAK, 1969
a papiru i lesonitu, 523 x 633

Mala anonimna kamena plastika
na zidu iznad knjižare
u Marulićevoj ulici u Splitu

Fotografija Katarine
kada je imala 2 godine

Rembrandt Harmenszoon van Rijn : DE JOODSE BRUID /Židovska nevjesta/
1657. godina...RIJKSMUSEUM, Amsterdam...br.sobe 221, br.slike 2019

